

CORNJUM, DE HERVORMDE KERK

Op een niet al te hoge terp staat de hervormde kerk van Cornjum in een dichte boomzoom op een ruim kerkhof. Het is geen oude kerk; tot 1873 stond er de vroeg-middeleeuwse Sint-Nicolaaskerk, maar die was bouwvallig geworden. De kerkvoogdij besloot toen een nieuw gebouw te stichten op de plaats van de oude. Het werd een kerk die in vergelijking met andere in die periode vernieuwde zaalkerken in de dorpen een buitengewone vorm kreeg. Zij werd wel gebouwd in de beproefde hoofdvormen, maar de wijze waarop dit gebeurde was bijzonder decoratief. Er kon kennelijk uit een royale beurs geïnvesteerd worden. De stichtingssteen boven de toegang geeft te lezen dat F. Brouwer uit Cornjum de architect was en G.P. Keuning te Ternaard de aannemer. Van architect Brouwer zijn uit de jaren 1860 tot 1880 vooral opdrachten in de boerderijsfeer bekend, maar hij ontwierp ook de kerk van Schingen (1877) en de kerktoren van Wier (1881).

Exterieur:

De toren, half in de kerk gebouwd, heeft drie geledingen die ongelijk van hoogte zijn en sterk verjongen. Op de overgangen van de geledingen zijn zware, geprofileerde cordonbanden van kunststeen aangebracht. In de eerste geleding staat de ingang, een eenvoudige deurpartij met een decoratief spitsbogig bovenlicht. In de westgevel staan in de tweede geleding twee lancetvenstertjes en aan drie zijden zijn daarboven ronde uurwerkplaten aangebracht. De derde geleding bezit aan alle zijden gepaarde galmgaten in spitsboogvorm. Een grote reeds zware, decoratieve consoles draagt de dakgoot. Een achzijdige ingesnoerde spits bekroont de toren.

De grote zaalkerk is zes traveeën diep en heeft een koorsluiting van vijf zijden. Door de uitbouw van de middelste traveeën met geveltoppen met aankappingen is een suggestie gewekt van transeptarmen. Ruimtelijk is er geen sprake van een dwarsbeuk, een levendige geleding is er wel mee bereikt. In die geveltoppen zitten kleine spitsboogvenstertjes, de toppen zijn voorzien van klimmende friezen en verder zijn ze afgelijst in kunststeen en voorzien van schouders en zware pinakels. De vormgeving is steeds min of meer neogotisch. Overigens zijn de muren van kerkschip en veelzijdige sluiting geleed met pilasters die met hun lijstkapitelen eigenlijk niets dragen. Elk travee is geopend met een flink spitsboogvenster en in de gesloten sluitingsmuren zijn in dezelfde vorm nissen aangebracht. Op het grote schilddak liggen blauw geglazuurde, gegolfde Friese pannen. Als geheel is aan kerk en toren vormgegeven in een mengstijl, het zogenaamde eclecticisme, waarin neo-gotische vormen domineren, maar ook neo-classicisme en neo-renaissance te herkennen zijn.

Interieur.

De toren bevat beneden het portaal dat toegang verschaft tot de voorkerk, een ruimte met een fraai decoratief plafond van parelschroten. Twee deuren leiden daar naar de ruime kerkzaal. De kerkruiimte is vijf raamvakken diep en die vakken worden aangegeven door pilasters met fraaie kapitelen die de korintische orde lijken te hebben, maar in het midden wel versierd zijn met fruitmandjes. De grote spitsboogvensters bezitten fraaie decoratieve gietijzeren traceringen, die vooral van binnenuit genoten kunnen worden. De roeden zijn wafelvormig en in de spitsbogige sluiting zijn o.a. driepassen verwerkt met decoratief en gekleurd glas. De lichte kerkzaal wordt overdekt door een korfbogig gewelf met wat lijstwerk, grote ronde roosters en dunne trekstangen. Sinds de restauratie in 19BB hangen er drie nieuwe, koperen kronen.

De kerk heeft een traditionele inrichting met vrouwen- en mannenbanken langs de noord- en dwars op de zuidmuur, opgesteld rond de ruime dooptuin. Tegenover de preekstoel en in de sluiting van het koor staan drie herenbanken met gebogen luifels die rusten op ranke gietijzeren zuilen die deels getordeerd, deels gegroefd zijn. In de bovenpanelen van de balustrade om de dooptuin is fraai siersmeedwerk aangebracht. Al dit meubilair en het daarbij behorend schotwerk dateert uit de bouwtijd en is tijdens de restauratie in twee tonen warmrood geschilderd. De eiken preekstoel een achzijdige kuip van panelen tussen voluutvormige pilasters, een rugschot met baretknop, een koperen doopbekken aan de trappaalen een achzijdig klankbord, dateert vermoedelijk uit het midden van de achttiende eeuw.

En er zijn nog oudere voorwerpen in de kerk aanwezig: er hangen drie grote geschilderde borden op de dichte wanden van de koorsluiting. Het tiengebodenbord in een grote renaissance rolwerkcartouche dateert uit 1602 en draagt de wapens van Van Goorle en Martena. Het is in 1853 vernieuwd. Het bord met de geloofsbelijdenis, "Het Algemeyn Christen Geloove", is in 1608 vervaardigd en is gevat in fraaier rolwerk. Het derde bord met "het gebedt onses heeren" is van 1603; het gebed is geplaatst tussen zuilen en kroonlijst, een zogenaamd aedicula. Ook deze andere twee borden zijn voorzien van de wapens van de schenkers. De oude kerkvloer die aanzienlijk lager ligt dan de huidige houten vloer bevat veel grafzerken.

Eén, die van de jong gestorven wijsgeer David van Goorle die in 1612 overleed, is zichtbaar gemaakt.

Het orgel is geplaatst op de kraak boven de wand tussen voorkerk en kerkzaal. Deze wand is met decoratieve vakken in grijs en rood en randen van kleurig marmerwerk versierd. Tussen de deuren zorgen twee slanke, grote zuilen voor steun. De balustrade van de kraak is dicht. De versierde orgelkas is wit geverfd, versieringen en bieswerk zijn met goud gehoogd. De decoratieve kuiven op de zijtorens bevatten druiventrossen, die op de middentoren de symbolen van de deugden geloof, hoop en liefde: kruis, anker en hart. Het orgel is in 1882 gebouwd door L. van Dam en Zonen te Leeuwarden. De dispositie luidt als volgt:

Prestant	8'
Violon	8'
Bourdon	16'
Holpijp	8'
Octaaf	4'
Quint Prestant	3'
Octaaf	2'
Cornet	3 sterk
Roerfluit	4'
Trompet	8'discant
Trompet	8' bas
Afsluiting	Tremulant
Muëtte	Windloser

Peter Karstkarel
1990